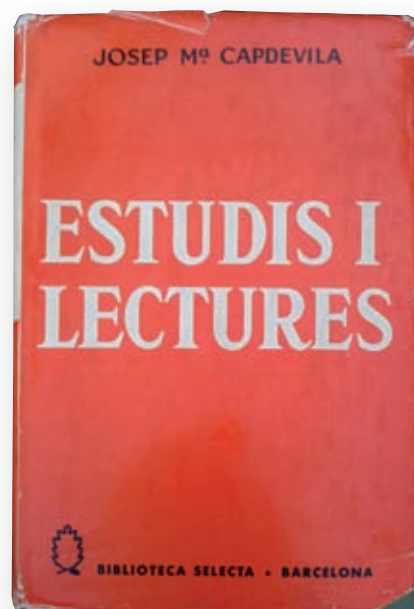

clàssics revisitats

Estudis i lectures
Josep Maria Capdevila

VICENÇ PAGÈS JORDÀ > TEXT

Josep Maria Capdevila o l'art de llegir

ARXIU RDG

Josep Maria Capdevila (Olot, 1892 – Banyoles, 1972) va ser assagista i crític literari. Fundador de la Societat Catalana de Filosofia i membre actiu de la Institució de les Lletres Catalanes, va escriure llibres de pensament, va editar una antologia de poesia lírica catalana i va publicar dos reculls de textos sobre literatura: *Poetes i crítics* (1925) i *Estudis i lectures* (1965), que és el que comentarem aquí.

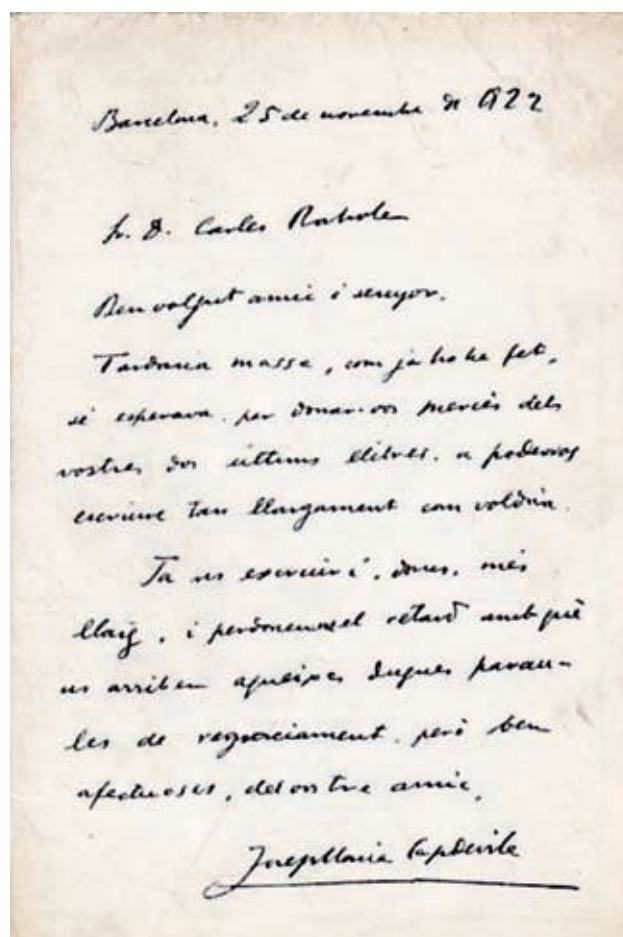
Seguidor d'Eugeni d'Ors i vinculat a Unió Democràtica de Catalunya, Josep Maria Capdevila va dirigir el setmanari *La Paraula Cristiana* i va ser fundador i director del diari catòlic *El Matí*, del qual va ser expulsat per ser massa progressista. La guerra va interrompre la seva carrera, més que prometedora, i el va dur a Colòmbia, on va ser professor de literatura i de filosofia. El 1965 va tornar de l'exili i es va establir a Banyoles, on moriria als vuitanta anys.

Tot i que *Estudis i lectures* es va publicar el 1965, la majoria dels textos que el formen van ser escrits als anys trenta, i estan dedicats íntegrament a autors catalans de finals del segle XIX i començaments del XX. Els més extensos són els de Joan Maragall, Josep Carner i sobretot el de Joaquim Ruyra, per qui Capdevila mostrava una certa predilecció, i que és el text on ens detindrem.

Després dels apriorismes que han impregnat l'ensenyament superior de la literatura durant les últimes dècades, la manera com Josep Maria Capdevila s'acosta als llibres resulta tant o més vàlida que quan els va escriure. Conscient que la història de la literatura no constitueix un progrés en què uns autors «superen» els anteriors, Capdevila llegeix desproveït de prejudicis, amb respecte però sense idolatria, opinant amb una llibertat que ara trobem a faltar en gran part de la crítica universitària, comparant els autors catalans amb els seus contemporanis europeus i sobretot sense pretendre reduir cap autor a partir del grup on els especialistes han decidit incloure'l. Devot de Joseph Joubert i de Francesco de Sanctis, Capdevila escriu: «Caldria posar més esment en la iniciativa lliure, irreductiblement individual, que en les filiacions estètiques estrangeres o del país». Potser com a revenja, els estudiosos de la literatura el consideren noucentista o –encara pitjor– postnoucentista. A *Literatura catalana contemporània*, Joan Fuster el situa dins del grup de crítics literaris catòlics, al costat de Farran i Mayoral, Agustí Esclasans, Carles Riba i Joan Estelrich.

Als llibres de text, Joaquim Ruyra és definit alegrement com a modernista, però és fàcil trobar-hi més diferències que semblances respecte de Víctor Català o de Raimon Casellas (vull dir, suposant que aquests dos autors responguin fil per randa a allò que hem decidit anomenar «modernisme»). El que m'interessa de Capdevila és precisament que no es mostra tan pendent de les semblances com de les diferències, sobretot les d'ordre estètic. Així, quan

>> Una carta de Josep Maria Capdevila a Carles Rahola.

>> A l'esquerra, retrat d'Eugeni d'Ors fet per Ramon Casas i conservat al MNAC a Barcelona. A la dreta, Joaquim Ruyra.

s'enfronta a l'obra de Joaquim Ruyra, repassa l'aprenentatge solitari que fa l'escriptor de l'idioma, els avisos que dona sobre el perill d'imitar els mestres, i la necessitat de construir un estil propi. Per a Ruyra, la prosa s'emparenta amb la poesia sense confondre-s'hi:

«Aquesta prosa és la mateixa poesia, sensible i fantasiosa, però polidament democratitzada, deslliure d'antipàtics martelleigs i de travadores vestimentes». En comptes de centrar-se en els seus compatriotes, Capdevila troba paral·lelismes fora de les fronteres de

Capdevila escriu: «Caldria posar més esment en la iniciativa lliure, irreductiblement individual, que en les filiacions estètiques estrangeres o del país»

ARXIU ROG

>> *Josep Maria Capdevila*
(Olot, 1892 - Banyoles, 1972).

l'idioma: una imatge de Ruyra li'n recorda una altra de Lamartine, l'equilibri de la prosa el fa pensar en Manzoni, una descripció li porta a la memòria Valera, i un passatge el duu a comparar-lo amb Erkman-Chartrian.

Una altra via d'aproximació a l'obra de Ruyra són els pròlegs que va escriure a la seva obra, sobretot el seu assaig *L'educació de la inventiva*, en què l'autor de Blanes va mirar d'escatir les re-

lacions entre la inspiració i el treball, que són el nucli de les poètiques com a mínim des d'Aristòtil. Escriu Ruyra: «És un fet que la inventiva en part obra en la inconsciència; el nostre treball d'inventiva només obté el fruit després d'una elaboració que ens resta inconeguda. Els problemes es posen conscientment, però la inconsciència, en bona partida, els elabora, o, dit en altres termes, el treball inicia i prepara, i sovint la inspiració ha de resoldre».

Per entendre els textos, Capdevila no s'està de recórrer a la biografia dels autors, i fins i tot a la seva experiència per-

sonal. Així, ens informa que Carles Riba vivia en un carrer molt solitari, des d'on de nit es podia veure «una escampadissa de llumets que omplia la vall i muntava fins a Collserola». Hi ha qui considerarà irrelevants aquests detalls –que en cap moment cauen en la xafarderia vana, com hi cauen moltes biografies que es publiquen avui dia–, però també ens poden ajudar a acabar d'entendre l'home i, de retruc, la seva obra. Per acostar-nos a Rusiñol, Capdevila recorda una anècdota que li va explicar Llorenç Riber, una de tantes que se n'expliquen, i que contribueixen a dibuixar un personatge faceciós i ràpid de respostes. Un matí de maig, a Banyalbufar, enmig d'un concert dels ocells, Riber va preguntar a Rusiñol: «Què me'n dius aquest deliri de rossinyols?». Rusiñol va respondre sense vacil·lacions: «No m'està bé d'alabar la família».

Parlant de la poesia de Joan Maragall, Capdevila fa la següent reflexió, que també la podríem aplicar a la seva manera de treballar, inseparable de l'honestedat: «El do de Déu, de posar-nos enmig de la bellesa de les coses del món i de donar-nos de poder-les percebre i de poder-les expressar bellament, és un do que no podem fallir amb joguines de falsari».

Tres llibres publicats quan ja havia traspassat permeten conèixer tres facetes de Josep Maria Capdevila. El 1974, Maurici Serrahima en va publicar una aproximació biogràfica, fet que no és casual, ja que tots dos tenen una manera de llegir similar i es van influir mútuament. El 2003 va veure la llum *Josep Maria Capdevila, ideari i poètica*, de Joan Carreres i Péra, centrat en la vessant de lectura i crítica. Finalment, el 2008 Joan Cortada i Hortalà va publicar *La filosofia de Josep Maria Capdevila*. Són les vessants d'un home que va saber seguir el consell d'Anatole France, citat per ell mateix a *Estudis i lectures*: «*Le bon critique est celui qui raconte les aventures de son âme au milieu des chefs-oeuvre*».

Vicenç Pagès Jordà
és escriptor.

El que m'interessa de Capdevila és precisament que no es mostra tan pendent de les semblances com de les diferències, sobretot les d'ordre estètic